

Česká národní rada v roce 1990

Analýza složení a činnosti

JINDŘIŠKA SYLLOVÁ*

Ústav státu a práva ČSAV, Praha

Czech National Council in 1990

An analysis of its structure and activity

Abstract: After the seventeenth of November, 1989, the Czech National Council (the parliament of the Czech Republic) acted within the original "communist" structure and served only to approve the necessary legal proposals of the government. The first step towards its democratic functioning was its remodelling, realized through its co-optation of the members of the opposition (Civic Forum) at the beginning of 1990. Despite this, the organ still had a basically "rubber-stamping" character. The Czech National Council became a counterbalance to the government - which is the basic function of legislative organs - only gradually, after the democratic elections in June of 1990. The essay shows this process using quantitative data.

Sociologický časopis, 1992, Vol. 28 (No. 2: 237-246)

1. Prameny a zpracování

Následující stat' zpracovává informace získané od listopadu 1989 do konce roku 1990 z dokumentů a jednání České národní rady. Jde o informace většinou přístupné veřejnosti, a to buď oficiálně publikované v Těsnopisných zprávách o schůzích České národní rady za příslušné volební období, a nebo ve sborníku, týkajícím se poslanců České národní rady, některé informace byly získány s přispěním Kanceláře a archívu ČNR.

Z takto dostupných informací byla zpracována data, interpretovaná v následujících pasážích článku. První část interpretace se zabývá postupem změn v obsazení poslaneckého sboru v průběhu sledovaného období. Jsou sledovány zejména ukazatele politického složení sboru (počet poslanců jednotlivých politických stran či hnutí, počet nestraníků), dále ukazatele zastoupení elit v poslaneckém sboru (počet tzv. elitních poslanců v zastupitelském sboru) a nakonec základní sociodemografické údaje (pohlaví, věk, profese poslanců). Komparace dat tří různých poslaneckých sborů (sboru předrevolučního, sboru rekonstruovaného a sboru svobodně zvoleného) je základním zdrojem závěrů této pasáže. Interpretace dat je částečně doplněna exkursy popisu politického vývoje, které napomáhají při interpretaci dat.

Druhá část interpretace dat se zabývá aktivitou poslanců. U každého poslance je sledováno, nakolik aktivně vystupoval v plénu zastupitelského sboru (podávání pozměňovacích návrhů). V této pasáži je výsledkem sledování zejména

*) Veškerou korespondenci posílejte na adresu: JUDr. Jindřiška Sylová, CSc., Parlamentní institut při FS, Vinohradská 8, 120 00 Praha 2.

srovnání celkové aktivity poslaneckého sboru v jednotlivých obdobích, toto srovnání je doplněno analýzou aktivity poslanců podle jejich příslušnosti k politické straně či hnutí.

2. Cíle výzkumu

Výzkum se snažil zachytit a popsat ojedinělou situaci, která vznikla v převratném období v Československu a bezprostředně se odrazila v personálním složení i aktivitě zákonodárných sborů. Vzhledem k tomu, že dokumenty zákonodárných sborů jsou lehce přístupné a kvantifikace údajů v nich obsažených není obtížná (je pouze pracná), byly vybrány jako příklady, ukazující postup transformace politických orgánů v Československu. Zároveň je možno prostřednictvím popisu situace v České národní radě usuzovat na celkovou situaci ve společnosti na počátku transformačního období.

První část výzkumu ukazuje, jak vypadalo politické složení zákonodárného sboru za totalitního režimu, dále jak byl sbor transformován rekonstrukcí parlamentu. Srovnání rekonstruovaného a demokraticky zvoleného sboru pak ukazuje nejen posun politických preferencí během několika měsíců, ale zároveň i srovnání politických představ politického centra (které vytvářelo rekonstruovaný sbor) a představ voličů (kteří vytvářeli sbor nový).

Druhá část sleduje chování poslanců v parlamentu. Popisuje posun od absolutní pasivity poslance v "socialistické" České národní radě k částečné aktivitě poslanců po revoluci, k pokusům o širokou poslaneckou aktivitu v rekonstruovaném sboru (u některých návrhů zákonů) a srovnává tyto pokusy s běžnou poslaneckou aktivitou, která se projevila hned po volbách do ČNR.

3. Úvod

Výzkum se zabývá třemi obdobími fungování České národní rady. První z nich začínalo 17. 11. 1989 a končilo 6. 2. 1990, kdy byla dokončena rekonstrukce zákonodárných sborů. Obměna poslaneckého sboru FS, ČNR a SNR probíhala na základě dohod mezi hlavními politickými stranami a hnutími. Dohody, týkající se rekonstrukce ČNR, byly uzavřeny relativně pozdě a odrážely tak faktické slabé postavení ČNR jako orgánu méně významného (např. ve srovnání s vládami i Federálním shromážděním) i všeobecné podceňování českého parlamentu v budoucím politickém a státním systému. První dohoda stanovila, že v ČNR musí být méně než polovina poslanců členy KSČ. Pokud nerezignuje dostatečný počet poslanců, bylo dohodnuto, že bude přijat zákon o odvolání poslanců. Tento zákon umožnil politickým stranám odvolat své členy a navrhnout poslance nové. Výsledný počet poslanců jednotlivých stran a hnutí byl však dohodnut. Na stranách bylo přitom ponecháno, kolik nových poslanců navrhnou a kolik starých ponechají. Postup rekonstrukce byl zároveň dohodnut tak, aby počet poslanců před volbou

1) Ústavní zákon č. 14/1990 Sb., sama ČNR nemohla tento zákon pro sebe vydat vzhledem k tomu, že postavení ČNR bylo upraveno ve federální ústavě a ústavodárná pravomoc ČNR nebyla v ústavě specifikována.

nových poslanců neklesl pod polovinu a poslanecký sbor byl usnášeníschopný i tehdy, když se někteří jednotliví poslanci k jednání pléna nedostaví.

Druhé období fungování České národní rady tedy trvá od rekonstrukce do demokratických voleb a zahrnuje 8 schůzí. Složení poslaneckého sboru se během této doby měnilo jen minimálně.

Třetí období činnosti poslaneckého sboru začíná první povolební schůzí dne 25. 6. 1990 a končí poslední schůzí před koncem roku 1990, která se konala dne 17. - 21. 12. 1990. I během této doby byla obměna poslaneckého sboru malá.

I. Složení České národní rady v období 17. 11. 1989 - 31. 12. 1990

1. Politické strany v ČNR

Tabulka 1. Podíl poslanců politických stran v ČNR v daném období

	Po volbách v r. 1986	Po rekonstrukci v únoru 1990	Po volbách v červnu 1990
KSČ	65,50	41,00	16,00
Nestránici	20,50	16,50	-
Československá strana socialistická	7,00	8,50	0
Československá strana lidová (po volbách koalice KDU)	7,00	8,50	9,50
HSD - SMS	-	-	11,00
Občanské fórum	-	25,50	63,50

Poznámka: Údaje vyjadřují procentuální podíl členů strany v zákonodárném sboru
symbol "0" znamená, že strana ve volbách kandidovala, ale nedostala dostatečný počet hlasů
symbol "-" znamená, že strana v dané době neexistovala nebo nekandidovala.

Tabulka ukazuje dramatické změny v politickém obsazení zákonodárného sboru České republiky. Rekonstruovaný sbor přitom představoval situaci v přechodném období, zachoval si poměrně vysoký podíl poslanců členů KSČ, což - jak naznačují výsledky voleb několik měsíců poté - sice neodpovídalo politickému postavení této strany mezi občany, nicméně zajišťovalo nezbytnou kontinuitu státního orgánu. Naopak zastoupení Občanského fóra v rekonstruovaném sboru bylo nižší, než odpovídalo jeho politickému postavení; hlavní příčinou nižšího zastoupení však byla spíše počáteční fáze vytváření nových politických struktur. Vysoký podíl nestráníků, kteří zůstali v parlamentu po rekonstrukci, byl zapříčiněn tím, že bylo nutno, aby sbor zůstal usnášeníschopný.

Česká národní rada po volbách ukazuje počátek vytváření multipartijního systému v České republice, na rozdíl od dvoustrannického schématu, který se uplatnil při rekonstrukci. Zajímavým faktem je propad Československé strany socialistické, jejíž role byla v rekonstruovaném parlamentu přeceněna a vycházela z paritního zastoupení ČSL a ČSS v komunistickém parlamentu. Naopak podpora

křesťanských stran občany byla v České republice vyšší, než se předpokládalo za rekonstrukce. Zcela nová strana - Hnutí za samosprávnou demokracii - Společnost pro Moravu a Slezsko zaznamenala ve volbách mimořádný úspěch, a to po několika týdnech své činnosti. Tato strana proto byla považována za subjekt, který relativně nejlépe využil možností předvolebí kampaně.

Tabulka 2. Podíl "bývalých" poslanců jednotlivých politických stran v nových poslaneckých sborech

	Po rekonstrukci v únoru 1990	Po volbách v červnu 1990
KSČ	96,34	9,37
Československá strana socialistická	82,35	-
Československá strana lidová (po volbách KDU)	58,82	3,00
HSD - SMS	-	0
Občanské fórum	0	21,42
Nestraníci	100,00	-

Poznámka: Údaje vyjadřují procentuální podíl poslanců, kteří byli poslanci předcházejícího poslaneckého sboru na celkovém počtu poslanců dané strany
symbol "0" znamená, že politická strana neměla v minulém sboru žádné poslance
symbol "-" znamená, že politická strana v dané době neexistovala, nekandidovala nebo se do parlamentu nedostala.

Tabulka ukazuje, nakolik jednotlivé politické strany použily svých "starých" poslanců v rekonstruovaném poslaneckém sboru a později v nově zvoleném parlamentu (strany mohly díky volebnímu systému ovlivnit do značné míry zvolení svých předních členů tím, že je mohly postavit do čela své relativně vázané kandidátky).

Při rekonstrukci je nápadný rozdíl mezi Československou stranou socialistickou a Československou stranou lidovou. Zatímco Československá strana socialistická neodvolala žádného svého poslance, Československá strana lidová navrhla více než 40 % poslanců nově. Bylo to způsobeno tím, že ČSS získala po listopadových dnech, kdy se jako jedna z prvních oficiálních organizací postavila na stranu opozice, vysoký kredit. Ten se odrazil i v postavení jejích poslanců, a proto žádného z nich neodvolala, i když mezi nimi byli dlouholetí vůdci strany, po léta profitující z normalizační politiky KSČ a těsně spolupracující se špičkou vedení státu. Ve zcela jiné situaci se ocitli poslanci ČSL. Konzervativní (tj. konformní s vedením státu) vedení této strany několik měsíců před převratem odmítlo snahu významné části lidoveckých politiků po částečném vymanění se z podřízenosti KSČ a setrvalo na pozicích podpory politiky KSČ. Po převratu se bývalé reformní křídlo dostalo na vedoucí pozice ve straně a odvolalo zkompromitované politiky, včetně svých poslanců v ČNR. Přirozené je, že KSČ navrhla jen minimum nových poslanců, za každého nového totiž musela jednoho "bývalého" navíc odvolat.

Po volbách byl v parlamentu podíl poslanců, kteří už dříve vykonávali poslaneckou funkci, minimální (z celého parlamentu činí tento podíl pouhých 18,00 %). Většina politických stran vybrala za své "hlavní" kandidáty osobnosti nové. Výjimkou se v tomto směru stalo Občanské fórum, které navrhlo řadu členů rekonstruovaného parlamentu, nakonec více než 1/5 zvolených poslanců OF byli tito poslanci. Ti obstarali kontinuitu činnosti České národní rady v období po volbách, řada z nich se stala funkcionáři ČNR, členy předsednictva a nejdůležitějších výborů ČNR.

2. Hlavní sociodemografické vlastnosti poslanců

Tabulka 3. Věkové složení ČNR

	Po volbách v r. 1986	Po rekonstrukci v únoru 1990	Po volbách v červnu 1990
Průměrný rok narození	1939	1943 (1943)	1946 (1949)
Poslanci starší než 60 let	13,50 (18,32)	21,50 (4,87)	12,50 (3,12)
Poslanci mladší než 30 let	2,50 (1,50)	3,00 (0)	7,00 (9,37)

Poznámka: V závorkách jsou uvedeny údaje pro skupinu poslanců, členů KSČ, resp. KSČM. Údaje jsou v procentech.

Věkové složení poslaneckých sborů není vcelku překvapivé. Bylo známo, že parlament komunistického režimu byl v posledních letech složen i z členů KSČ, kteří už zanechali vrcholné politické činnosti. Ti měli extrémně vysoký věkový průměr, naopak zejména mezi nestraníky byla řada mladých lidí (jejich podíl byl direktivně určen), výsledný věkový průměr pak není příliš vysoký.

Téměř stejný věkový průměr pak má i rekonstruovaný sbor. Výrazné omlazení zaznamenala ČNR až po volbách. V nich zejména KSČ změnila taktiku, vsadila na mladé a minulostí nezatížené kandidáty. Poněkud překvapivé je poměrně malé procento velmi mladých poslanců, a to zejména u zástupců nekomunistických stran. Tento rys je vysvětlitelný očekávaným vzestupem prestiže a důležitosti činnosti každého poslance, zároveň také omezenými možnostmi velmi mladých kandidátů zaujmout postavení výrazných osobností v předvolební kampani.

Tabulka 4. Složení ČNR podle pohlaví

	Po volbách v r. 1986	Po rekonstrukci v únoru 1990	Po volbách v červnu 1990
Procento žen	27,00	20,50	14,00 (KSČM 21,87)

Vysoký podíl žen v "komunistickém" parlamentu byl způsoben tím, že komunistická strana dříve určovala, jaké sociální složení má mít poslanecký sbor, a tak před volbami bylo do příslušného procenta obvodů navrženo příslušné procento kandidátek - žen (asi 25 %). Tak vznikla z propagandistických důvodů deformace, která odlišovala složení poslaneckého sboru od přirozených tendencí, které v centralistické společnosti existovaly (v nejvyšším státním a stranickém vedení byl přitom podíl žen velmi malý). Direktivně stanovené podíly preferovaných skupin (kromě žen ještě mladí, národnostní menšiny) byly zvláště vysoké ve skupině nestraníků vzhledem k tomu, že skupina poslanců - komunistů byla z velké části elitní (tj. starší muži - viz dále).

Vzhledem k tomu, že celá bývalá skupina nestraníků (kromě jednoho, který rezignoval) vytvořila velkou skupinu v rekonstruovaném parlamentu, uchovalo se vysoké procento žen i v parlamentu po rekonstrukci.

Přirozené procento žen vyjadřuje jejich 14 procentní zastoupení v demokraticky zvoleném parlamentu. Interpretace nízkého podílu je obtížná a zahrnovala by široký význam postavení ženy v "socialistické" společnosti, včetně rozborů příčin vysoké zaměstnanosti žen, jejich zájmů, úrovně služeb atd. Jediným zřejmým faktem, který z výzkumu vyplývá, je skutečnost, že politické strany se nesnažily o tzv. "spravedlivé" zastoupení žen na svých kandidátkách a dávaly přednost osobním kvalitám kandidáta. Pouze KSČ má výraznější procento žen, což odpovídá její tradici.

Tabulka 5. Profesní složení ČNR
(v procentech)

	Po volbách v r. 1986	Po rekonstrukci v únoru 1990	Po volbách v červnu 1990
Kvalifikovaní odborníci	49,50	45,00	73,00
Právníci včetně soudců a advokátů	1,00	3,00	7,00
Dělníci	35,00	34,00	12,00
Zemědělci	1,50	1,00	0,00
Umělci	1,00	2,00	5,50

Profesní složení ČNR se během analyzovaného období změnilo velmi výrazně. Tabulka uvádí některé profese, u nichž byl pohyb nejzajímavější. Analyzován byl z hlediska zaměstnání celý poslanecký sbor, a to podle Mezinárodního standardu klasifikace zaměstnání.² Zejména po volbách stoupl podíl kvalifikovaných odborníků, mezi nimiž významnou úlohu v ČNR hrají právníci. Pochopitelný je pokles dělníků a dalších pracovníků materiální výroby. Oba rysy souvisejí s očekávanou změnou charakteru poslaneckého mandátu - jeho profesionalizací a s růstem významu a náročnosti poslanecké funkce. Poměrně vysoký podíl umělců v ČNR po volbách souvisí s jinými skutečnostmi. Jednou z příčin je významná

² Mezinárodní standard klasifikace zaměstnání, Československá varianta, zpracována dle International Standard Classification of Occupations. Geneva, International Labour Office 1975.

úloha umělců, kterou hráli během převratu v listopadu 1989. Druhou příčinou pak byl nedostatek známých politických osobností před volbami, proto bylo snahou politických stran a hnutí umístit na své kandidátky známé umělce, kteří tak pomohli přitáhnout voliče.

3. Politická elita v ČNR

Tabulka 6. Podíl příslušníků politické a hospodářské elity v poslaneckém sboru ČNR

	Po volbách v r. 1986	Po rekonstrukci v únoru 1990	Po volbách v červnu 1990
Procento elitních poslanců	42,50	27,50	30,00
Procento elitních poslanců mezi poslanci KSČ	59,54	32,92	9,37
Procento elitních poslanců mezi poslanci OF	-	11,76	24,40

Jak už bylo řečeno výše, poslanecký sbor byl v období "socialismu" nesvéprávným schvalovacím orgánem, jehož složení bylo předem určeno po všech stránkách. Hlavním nástrojem, který zajišťoval základní schvalovací funkci, byl vysoký podíl příslušníků stranických, vládních a hospodářských špiček v parlamentech, což zajišťovalo de facto svéráznou personální unii mezi vedením strany a parlamentem, a tím i vysokou loajalitu poslaneckého sboru. Tabulka ukazuje, že v "socialistické" ČNR bylo na 43 % elitních poslanců, za které jsou pro účely této studie považováni placení funkcionáři politických stran, vedoucí a zástupci vedoucích státních orgánů a ředitelé a zástupci ředitelů hospodářských a jiných státních podniků (včetně družstevních). Jejich podíl byl pochopitelně významně větší mezi členy komunistické strany a dramaticky se snížil po rekonstrukci. Rezignace a odvolání postihly právě zejména tyto "elitní" poslance.

Procento poslanců, členů politické a hospodářské elity, je v novém parlamentu po volbách na úrovni mezi "starým" a rekonstruovaným parlamentem. Částečný nárůst je způsoben jednak tím, že ministři jsou často zároveň poslanci ČNR, mnohem významnější důvod byl už jmenován výše jako změna charakteru poslanecké funkce. Do budoucna se dá očekávat, že s rostoucí politickou identifikací poslanců a vznikem nových stran je možno očekávat, že někteří poslanci opět stanou v jejich čele.

II. Aktivita poslanců ČNR v analyzovaném období

Aktivita poslanců v plénu zákonodárního sboru je jedním z ukazatelů, které vypovídají o tom, nakolik se blíží jednání zákonodárního sboru běžným standardům jednání parlamentu v déle fungujících demokraciích. Nejde samozřejmě o ukazatel jediný, bylo by třeba zkoumat i jednání parlamentu ve výborech, jednání předsednictva parlamentu, otázky vazeb parlamentu a vlády (což je předmětem jiného výzkumu, který autorka prováděla) a zejména chování politických stran v parlamentu. Autorka statě, vědoma si nedostatků pouhé

kvantifikace aktivity jednotlivých poslanců v parlamentu, se zaměřila na zkoumání aktivity poslanců jako členů politických stran.

Tabulka 7. Vystoupení poslanců v rekonstruované ČNR (únor - květen 1990)

	Počet vystoupení na 1 poslance	Procento vystupujících (z příslušné skupiny poslanců)
Všichni poslanci ČNR	2,03	55
Poslanci KSČ	0,78	33
Poslanci OF a nestraníci	2,89	65
Poslanci ČSL	2,41	82
Poslanci ČSS	3,41	82
Všichni noví poslanci	4,15	88
"Staří" poslanci	1,04	39

Za poměrně krátké období působení rekonstruovaného sboru, vystupoval průměrně každý poslanec dvakrát, ve skutečnosti se debat účastnilo přes 55 % poslanců. Není ne očekávané, že se debat nejméně účastnili poslanci KSČ a nejvíce nově zvolení (resp. kooptovaní) poslanci. Poněkud překvapivé je vysoká aktivita poslanců malých stran, je však vysvětlitelná tím, že některá vystoupení byla vlastně zaujetím stanoviska jejich vlastní strany, což jim při malém početním zastoupení ve sboru zvyšovalo průměrný počet vystoupení na jednoho poslance.

Další výzkumy ukazují, že úroveň a četnost vystoupení poslanců rekonstruovaného parlamentu byla téměř shodná jako u parlamentu v období od 17. listopadu 1989 do rekonstrukce. Co se však výrazně liší, to je nejdůležitější druh vystoupení poslance v plénu, tj. přednesení *pozměňovacího návrhu* k návrhu zákona, ústavního zákona, k zákonodárné iniciativě ČNR, popř. ke stanovisku k návrhu zákona Federálního shromáždění.

Tabulka 8. Vystoupení poslanců s pozměňovacími návrhy podle jejich stranické příslušnosti

	ČNR v období 17. 11 - rekonstrukce (Projednáno 5 zák. aktů)	ČNR v období únor 1990 - volby 1990 (Projednáno 21 zák. aktů)	ČNR v období volby 1990 - 31. 12. 1990 (Projednáno 25 zák. aktů)
Poslanci KSČ	0	0,11	0
Nestraníci	0	0	-
Poslanci OF	0	0,45	1,54
Poslanci ČSL (po volbách KDU)	0,06	0,06	1,70
Poslanci ČSS	0	0,18	-
Poslanci HSD-SMS	-	-	1,63

Poznámka: Čísla udávají průměrný počet pozměňovacích návrhů, který připadá na jednoho poslance příslušné strany
symbol "-" znamená, že strana v té době v parlamentě nebyla.

Z tabulky je patrné, že Česká národní rada v období po převratu a před rekonstrukcí byla absolutně pasivním orgánem, který jednal tak, jak byl zvyklý z předcházejících období. Záznamy říkají, že dokonce i tehdy, když měl schválit řadu "sebezrušujících" opatření, např. stanovisko ČNR k návrhu ústavního zákona Federálního shromáždění o volbě nových poslanců do zákonodárných sborů, nebyly vzneseny žádné pozměňovací návrhy. Poslanci se omezili na bezzubá vystoupení se stanovisky, nakonec (jak je zřejmé z tabulky) všechny návrhy podpořili. Stejně vypadala i hlasování. Na druhé straně je pravda, že ČNR vždy zasedala až v době, kdy řada rozhodnutí už byla přijata buď federálním parlamentem, nebo na politické úrovni. V období činnosti rekonstruovaného sboru byla situace částečně odlišná. I když i v tomto období bylo podáváno velmi málo pozměňovacích návrhů k návrhům zákonodárných aktů, přesto jich bylo nesrovnatelně více. Zvláště aktivní byli poslanci Občanského fóra, a jak vyplývá ze záznamů - zejména při projednávání návrhů podaných nikoli vládou, ale skupinami poslanců. Průběh projednávání těchto zákonů se blížil projednávání návrhu zákona v demokratickém parlamentu (jak je známe ze současné praxe ČNR). U vládních návrhů zákonů pociťoval sbor spíše potřebu vládu "podržet" a množství pozměňovacích návrhů bylo podstatně nižší.

Po volbách podávali poslanci už od počátku u každého projednávaného zákonodárného aktu přímo v plénu řadu pozměňovacích návrhů a jejich počet postupem doby dále stoupal. Pozměňovací návrhy byly předkládány jak k politicky závažným návrhům (např. k návrhu Listiny základních práv a svobod bylo předneseno okolo 50 pozměňovacích návrhů), tak v čistě odborné legislativě (zákon o místních poplatcích - 16 pozměňovacích návrhů). Zároveň nebyl činěn rozdíl mezi vládními návrhy a návrhy skupin poslanců, naopak se zdá, že postupem doby, jak získávali poslanci sebevědomí, soustřeďovali svou pozornost zejména na vládní návrhy zákona. Řada pozměňovacích návrhů jednotlivých poslanců přitom byla přijata.

Tabulka 9. Počet podaných a úspěšných pozměňovacích návrhů k zákonům v ČNR v období červen - prosinec 1990

	Počet vystoupení s pozměňovacími návrhy	Vystoupení na jednoho poslance	Procento přijatých pozměňovacích návrhů (z podaných)
KSČ	31	0,96	31
HSD-SMS	36	1,63	3
OF	90	1,54	25
KDU	33	1,7	24

Z tabulky 9 vyplývá nejen poměrně vysoká úspěšnost pozměňovacích návrhů podávaných v plénu (musíme brát v úvahu, že jde vesměs o návrhy, které se neuplatnily ve výborech, které jsou základním orgánem pro přijetí změn v projednávaných návrzích), ale i vztahy mezi politickými stranami v novém parlamentu. Je vidět, že se celkově změnila polarita mezi politickými silami v ČNR. Tím, že poslanci komunistické strany tvoří v současné ČNR nevýznamnou

menšinu, přestala fungovat obranná funkce ČNR proti zbytkům bývalé totalitní moci - ukázalo se totiž, že už jde o funkci přežitou. Z toho vyplývá i vysoká úspěšnost pozměňovacích návrhů, podaných poslanci KSČM. Namísto obranné funkce nastoupila základní funkce parlamentu - funkce kontroly výkonné moci. To ukazuje vysoký počet pozměňovacích návrhů, podaných hlavní stranou vládní koalice a jejich vysoká úspěšnost. Dalo by se říci, že poslanci politické strany vystupovali velmi často proti návrhům "své" vlády. Záznamy ukazují, že za sledované období se dokonce jednou stalo, že vládní návrh byl vrácen k přepracování, ve třech dalších případech pak byl už z pléna vládní návrh vrácen do výborů ČNR, kde byl přepracován tak, aby svou novou koncepcí vyhovoval plénu. Záznamy dále ukazují, že komplikace při přijímání vládních návrhů zákonů postupem doby rostly, tak jak rostlo sebevědomí poslaneckého sboru i politická diferenciací uvnitř vládní koalice. První neshody uvnitř koalice jsou už viditelné i na tabulce č. 9, kde je zřejmé, že HSD-SMS se fakticky dostává do opozice, i když je členem vládní koalice. Její návrhy nebyly téměř vůbec akceptovány.

Závěrem lze říci že: hypotéza, předpokládající, že přechodná podoba zákonodárného sboru (rekonstruovaná Česká národní rada) musí trpět vzhledem k nedemokratickému způsobu svého vzniku určitými deformacemi, se ukázala správná. Ač šlo o multipartijní sbor s komunistickou většinou, komunisté v něm nehráli žádnou roli. Šlo o sbor, potvrzující zákonodárné návrhy vlády. V nově zvoleném zákonodárném sboru se už začíná rozvíjet kontrolní funkce parlamentu, je však omezena poněkud jednostranným složením sboru. Při projednávání některých návrhů zákonů se už v roce 1990 začíná projevovat názorová diferenciací uvnitř vládnoucího Občanského fóra, která vedla později k jeho rozštěpení.

JINDŘIŠKA SYLLOVÁ *pracovala několik let v Ústavu státu a práva ČSAV, zabývala se oborem teorie státu a ústavním právem západních zemí. Obhájila disertační práci na téma Politická participace občanů v západních státech. V současné době se zabývá právní úpravou referenda (Právník 1992/2) a volebním právem. Od ledna 1992 je zaměstnána v Parlamentním institutu při Federálním shromáždění.*

Summary

The essay concerns itself with the interpretation of data obtained from documents on the transactions of the parliament of the Czech Republic - the Czech National Council. It compares the structures and activities of this organ in three periods that come quickly on one another's heels: the period from the seventeenth of November, 1989, to February of 1990, when the extraordinary reconstruction of the Council took place; the period from this reconstruction to the elections of June, 1990; and the period from these elections to the end of 1990. The essay describes an ongoing process of democratization that is reflected in the political and social structure of the legislative committee, in the Council's activity as a whole, the activities of the political parties in it, and occasionally the activities of individual representatives. The means of inquiry into these activities is a description and comparison of the Council's legislative process in the three designated periods. The result of the research supports the hypothesis that the road to a democratic character for the Czech Republic's parliament was gradual, partially begun already in the era before the democratic elections of June, 1990, and still far from complete at the end of that year.